

вогнепальної зброї (гладкоствольної та нарізної) та узгодити санкції статей 185–187, 189, 191 та 262 КК України задля встановлення справедливого покарання за незаконне заволодіння вогнепальною зброєю.

Список використаних джерел

1. Комісаров М. Л., Пономарьова Т. І. До питання щодо «особливого» статусу гладкоствольної мисливської зброї, передбаченого ст. 263 Кримінального кодексу України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2014. Вип. 24. Т. 4. С. 30–32.

2. Данилевський А. О. Виконання Україною міжнародно-правових зобов'язань у сфері криміналізації незаконного поводження з вогнепальною зброєю в контексті реформування кримінального законодавства. *Правовий часопис Донбасу*. 2021. № 3. С. 108–114.

3. Голубош В. В. Кримінальна відповідальність за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої (статті 262, 263, 263-1, 264 КК України) : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2019. 272 с.

4. Щербаковський М. Г., Андреев Д. В. Розслідування незаконного обігу зброї : монографія. Харків, 2021. 192 с.

Денисенко Микола Миколайович,
докторант відділу аспірантури
і докторантури Національної академії
Служби безпеки України, кандидат
юридичних наук

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ефективна робота державного органу неможлива без забезпечення актуальною достовірною інформацією. Як будь-який цінний ресурс, інформація потребує захисту, у тому числі – кримінально-правового. В умовах воєнного стану значно зростає ймовірність настання тяжких та особливо тяжких наслідків від вчинених кримінальних правопорушень в інформаційній сфері, а також зростає активність іноземних держав, іноземних організацій щодо отримання військово-значущої інформації. Ці чинники обумовили необхідність змін у кримінальному законі. Зокрема, після початку збройної агресії проти України Верховною Радою було прийнято ряд змін до Кримінального кодексу України (далі – ККУ), що передбачають:

1) Розділ I Особливої частини згідно із Законом № 2108-IX від 03.03.2022 доповнено статтею 111-1 «Колабораційна діяльність», яка передбачає три склади злочину, основним або додатковим об'єктом яких є інформаційна безпека. Зокрема, це ч. 1 вказаної статті, яка криміналізує публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України та публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора; ч. 3, що встановлює покарання за здійснення громадянином України пропаганди у закладах освіти з метою сприяння збройної агресії проти України та ч. 6, яка, серед іншого, встановлює відповідальність за здійснення

інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією. Також, примітка 3 до вказаної статті визначає, що під здійсненням інформаційної діяльності розуміється створення, збирання, одержання, зберігання, використання та поширення відповідної інформації.

2) Розділ I Особливої частини доповнено статтею 114-2 згідно із Законом № 2160-IX від 24.03.2022 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2178-IX від 01.04.2022, яка криміналізує несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану (ч. 1), а також поширення інформації про переміщення, рух або розташування Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, за можливості їх ідентифікації на місцевості, якщо така інформація не розміщувалася у відкритому доступі Генеральним штабом Збройних Сил України, Міністерством оборони України або іншими уповноваженими державними органами, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану (ч. 2).

3) Законом № 2149-IX від 24.03.2022 змінено редакцію ст. 361 ККУ, що передбачає відповідальність за несанкціоноване втручання в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж, зокрема, посилено покарання за вказані дії, вчинені в умовах воєнного стану; крім того змінено редакцію ч. 1 ст. 361-1 ККУ, що передбачає відповідальність за створення з метою протиправного використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збут.

Таким чином, у найкоротший строк після запровадження воєнного стану законодавцем було змінено нормативну базу, що регламентує особливості кримінально-правового захисту інформації.

В цілому вказані зміни до ККУ можна визначити як своєчасні та необхідні, водночас, певні формулювання, використані законодавцем, мають неоднозначне тлумачення та можуть ускладнити правозастосування. Так, вдосконалення потребує диспозиція ч. 1 ст. 111-1, яка на сьогодні сформульована так: «Публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України».

По-перше, необхідно чітко визначити, який суб'єкт є державою-агресором. Найбільш доцільно це зробити окремою приміткою до вказаної статті. По-друге, не можна вважати вдалим поєднання у цій нормі таких формулювань, як «публічне заперечення» та «встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України». Скоріш за все, законодавець мав на увазі публічні заклики до встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України.

Тому вважаємо більш вдалим наступне формулювання диспозиції вказаної частини: *«Публічне заперечення громадянином України збройної агресії проти України, якщо факт такої агресії офіційно встановлений державними органами України, публічні заклики громадянином України до окупації частини території України, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях України, або публічна підтримка громадянином України рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора».*

Також, було б доцільно доповнити ст. 111-1 приміткою, яка б визначала державу-агресора, у такій редакції: *«У частинах першій-сьомій цієї статті під державою-агресором слід розуміти іноземну державу або міждержавне об'єднання, агресія яких проти України встановлена Указом Президента України про введення воєнного стану».*

Якщо норми статті 111-1 ККУ криміналізують діяння, пов'язані з розповсюдженням недостовірної інформації або з використанням інформації як засобу ворожої пропаганди, норми статті 114-2 стосуються розкриття (поширення) інформації, яке може становити небезпеку для державних інтересів, перш за все, у військовій сфері.

Потреба у вказаній новелі виникла тому, що склад злочину, передбачений ст. 114 ККУ «Шпигунство» містить такий обов'язковий елемент складу, як предмет – відомості, що у встановленому порядку віднесені до державної таємниці. Однак, в умовах збройного конфлікту у розпорядження будь-якої особи може потрапити інформація, що формально не віднесена до державної таємниці, але поширення чи передача якої ворогу може становити значну небезпеку, наприклад, інформація про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів, про переміщення, рух або розташування Збройних Сил України чи інших військових формувань, яку особа може безпосередньо спостерігати. Таким чином, норма ст. 114-2 усуває суттєву прогалину у вітчизняному кримінальному законодавстві.

Водночас, конструювання законодавцем вказаної статті як злочину із формальним складом, на нашу думку є невиправданим. Навряд чи має сенс витрачати сили та засоби слідчих та судових органів на притягнення до відповідальності осіб, які розповсюджують завідомо неправдиву, вигадану інформацію про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну. Водночас, оскільки така інформація, зрозуміло, не розміщувалася (не поширювалася) у відкритому доступі державними органами України, такі дії підпадають під кримінальне покарання за вказаною статтею.

Більш доцільним, на нашу думку, було б використання для цього злочину матеріального складу, тобто притягнення до відповідальності тільки тих осіб, які поширенням певної інформації створили реальну небезпеку для інтересів держави.

Список використаних джерел

1. Луценко Ю. В. Поняття та зміст воєнної безпеки України у світлі сучасних викликів та загроз. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Випуск 137. 2018. С. 33–47.

2. Ліпкан В. А. Консолідація інформаційного законодавства України: [Монографія] / В. А. Ліпкан, М. І. Дімчогло / за заг. ред. В. А. Ліпкана. К.: ФОП О.С. Ліпкан, 2014. 416 с

3. Кушнір І. П. Кримінально-правове забезпечення охорони інформаційних відносин у прикордонній сфері. Питання боротьби зі злочинністю. Випуск № 36. 2018. С. 82–93.

4. Панченко О. А. Інформаційна складова національної безпеки. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Державне управління. 2019. Випуск 3. URL: <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/governance/article/view/296>.

5. Писаренко Г. М. Юридична відповідальність в інформаційній сфері: окремі аспекти становлення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2016. Вип. 36 (2). С. 55–58.

Єлаєв Юрій Леонідович,

викладач кафедри організації досудового розслідування факультету № 1
Криворізького навчально-наукового
інституту Донецького державного
університету внутрішніх справ

ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ФОРМАЛЬНО-ЮРИДИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Кримінальний Кодекс України (далі за текстом – КК України [1]), в царині загальної частини кримінального законодавства України передбачає, зокрема, такі правові інститути, як обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння (Розділ VIII Загальної частини КК України [1]), звільнення від кримінальної відповідальності (Розділ IX Загальної частини КК України [1]). Разом з цим, майже недослідженою сферою наукових пошуків є сфера **обставин, що виключають кримінальну відповідальність**.

У зв'язку з цим, зазначаю, що приписи частини 2 статті 37 КК України [1] передбачають юридичну формулу «**виключає кримінальну відповідальність**». Так, вищевказана кримінально-правова норма встановлює правило згідно якого: Уявна оборона виключає кримінальну відповідальність за заподіяну шкоду лише у випадках, коли обстановка, що склалася, давала особі достатні підстави вважати, що мало місце реальне посягання, і вона не усвідомлювала і не могла усвідомлювати помилковості свого припущення. Тобто, вищеназвана юридична формула є невід'ємною частиною даної кримінально-правової норми (частини 2 статті 37 КК України [1]), а саме є частиною диспозиції вищеназваної норми КК України [1].

Внаслідок чого, в даному науковому дослідженні звернемо увагу, передусім, на формально-юридичну ознаку – на законодавчу визначеність дефініцій (котрі текстово (літерально) або змістовно (по суті) закріплюють термін «виключення кримінальної відповідальності»), які є елементами вищеназваного кримінально-правового інституту та які встановлені іншими нормами КК України (окрім, приписів частини 2 статті 37 КК України [1], котрі